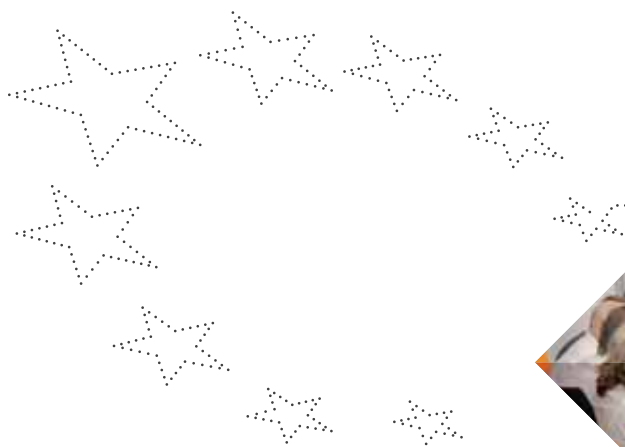

Znanost v vlogi zaščitnice potrošnikov

od polja do mize

EFSA – organizacija z znanstveno podlago, ki ščiti in obvešča potrošnike

■ Evropska agencija za varnost hrane (EFSA) zagotavlja nepristransko in vrhunsko znanstveno svetovanje v pomoč pri odločitvah v zvezi s prehranskimi tveganji, ki jih sprejemajo oblikovalci politike. To je ključni del institucionalnega okvira Evropske unije (EU), ki ščiti potrošnike, živali in okolje pred tveganji, povezanimi s prehransko verigo. Ključna dejavnost agencije EFSA je znanstveno ocenjevanje tveganj, specializirano področje

uporabne znanosti, ki vključuje preučevanje znanstvenih podatkov in raziskav za oceno tveganj, povezanih z nekaterimi dejavniki tveganja. Pomembna naloga agencije je tudi pravočasno, pregledno in razumljivo svetovanje glavnim partnerjem, zainteresiranim stranem in širši javnosti, s čimer pomaga premostiti razkorak med znanostjo in potrošniki.

Evropsko sodelovanje za varnejšo hrano

■ EU je leta 2002 po seriji nevarnosti, povezanih s hrano, ki so vplivale na zdravje ljudi in omajale zaupanje javnosti, sprejela splošno zakonodajo na področju živil (Uredba (ES) 178/2002), ki določa podroben okvir za zakonodajo EU na področju živil, ki temelji na znanosti. Njena ključna elementa sta bila funkcionalna ločitev ocenjevanja tveganj in obvladovanja tveganj ter ustanovitev agencije EFSA z namenom, da bi jo odlikovale zlasti znanstvena odličnost, neodvisnost, odprtost, preglednost in odzivnost, ki so še danes njene najpomembnejše vrednote. Agencija EFSA je prevzela vlogo odgovornega organa za ocenjevanje tveganj, subjekti, odgovorni za obvladovanje tveganj v EU (Evropska komisija, Evropski parlament in države članice EU) pa so ohranili nadzor nad sprejemanjem zakonov in

predpisov, politiko ter preventivnimi in nadzornimi ukrepi.

Odločilni vidik za uspeh tega sistema je dejavno izpolnjevanje obveznosti ter sodelovanje z zainteresiranimi stranmi in partnerji na evropski in nacionalni ravni. Agencija EFSA v okviru svetovalnega foruma tesno sodeluje z nacionalnimi organi za varnost hrane na znanstvenih področjih, na področju zbiranja in nadziranja podatkov ter obveščanja. Agencija se tudi redno srečuje z organizacijami, ki zastopajo potrošnike in industrijo, okoljskimi nevladnimi organizacijami in drugimi zainteresiranimi stranmi, da bi spodbudila njihovo sodelovanje in okrepila razumevanje svojega dela.

PREHRANSKA VERIGA – OD POLJA DO MIZE

Evropska prehranska veriga se stalno razvija in pristojnosti agencije EFSA so se razširile, tako da obsegajo vedno kompleksnejše število področij, povezanih z varnostjo prehranske verige: npr. bolezni, ki so posledica okužbe z živali, onesnaževala, zdravje in zaščita živali, varstvo rastlin, pridelava in distribucija hrane, inovacije v živilski panogi, če jih nštejemo samo nekaj. Danes je svetovanje agencije EFSA subjektom, odgovornim za obvladovanje tveganj, temelj številnih veljavnih zakonov in predpisov, ki na poti od polja preko kmetije in tovarne do mize ščitijo evropske potrošnike pred tveganji, povezanimi s hrano.

Polje in kmetija

Varstvo rastlin

■ Kmetijski pridelki so glavni vir naše hrane in krme. Agencija EFSA pomaga potrošnike ščititi z znanstvenim svetovanjem, ki je temelj pravne ureditve varne uporabe pesticidov in drugih fitofarmaceutskih sredstev. Agencija je EU pomagala ovrednotiti več sto aktivnih snovi, ki jih vsebujejo pesticidi, in določiti splošne znanstveno utemeljene mejne vrednosti ostankov dovoljenih pesticidov v Evropi. Znanstveniki agencije ocenjujejo tudi tveganja, ki jih za zdravje rastlin in kmetijskih poljščin, ter posledično za okolje, pomenijo škodljivci in plevel.

Živali

■ Zdravje in zaščita živine, namenjene za proizvodnjo hrane (kot so govedo, perutnina in prašiči), med vzrejo, rejo, prevozom in zakolom lahko znatno vplivata na zdravje ljudi. Agencija EFSA ugotavlja vpliv, ki ga lahko imajo razmere, v katerih bivajo živali, in ravnanje z njimi na

zdravje živali in ljudi, vključno z nosilci živalske dejavnosti.

Približno 75 odstotkov novih bolezni, ki so prizadele človeštvo od leta 2000, izvira od živali ali proizvodov živalskega izvora. Tako imenovane „zoonoze“ so bolezni, ki se lahko na ljudi prenesejo z živali, zlasti prek živil. Znanstveno svetovanje, zbiranje podatkov in spremljanje, ki jih izvaja agencija, so prispevali h kampanji EU za nadzor in zmanjšanje vsebnosti bakterij, kot sta *salmonela* in *kampilobakter*, ki lahko, če sta navzoči pri živalih, okužita hrano. Zaradi te kampanje se je število primerov salmonelle pri ljudeh v petih letih zmanjšalo za polovico, na 100 000 primerov, kar je precej okrepilo varstvo potrošnikov pred takimi boleznimi, ki so posledica okužbe z živali.

Agencija ocenjuje tudi varnost živalske krme, ki je pomembna za zdravje živali, okolje in varnost živil živalskega izvora. Agencija je z nadzornim delom in ocenjevanjem tveganja

od ustanovitve leta 2002 nenehno in močno podpirala stalna prizadevanja za obvladovanje tveganj, zaradi katerih se je število prijavljenih primerov BSE pri govedu v EU zmanjšalo z nekaj tisoč na začetku tega tisočletja na 44 primerov leta 2010.

Okolje

■ Agencija mora čedalje bolj upoštevati morebitni vpliv prehranske verige na biotsko raznovrstnost rastlinskih in živalskih habitatov. Izvaja na primer ocenjevanje tveganj za okolje pri gensko spremenjenih poljščinah, pesticidih in krmnih dodatkih, ki jih uporabljajo kmetje. Ocenjuje tudi morebitno nevarnost onesnaževal iz okolja za zdravje ljudi in živali. Zrak, prst, voda in rastline so lahko okuženi zaradi onesnaževal iz okolja in snovi, na primer

kovin v prsti ali toksinov, ki jih proizvajajo nekatere vrste gob. Ti so lahko pogosto posledica človekovih dejavnosti, kot so industrijski izpusti ali izpušni plini iz avtomobilov. Ljudje so jim lahko izpostavljeni v okolju ali z zaužitjem okužene hrane ali vode. Njihovo kopičenje v telesu ima lahko sčasoma škodljive posledice.

Od tovarne do mize

Prevoz in shranjevanje

■ Surovine, ki se uporabljajo pri proizvodnji hrane, ali živali in živalski trupi so lahko med prevozom ali shranjevanjem izpostavljeni potencialnim tveganjem biološke okužbe in kemične kontaminacije. V tovornih zabojnikih, ki se uporabljajo za prevoz jedilnih olj in maščob, so na primer lahko kemični ostanki prejšnjih tovarov. Agencija ocenjuje tveganja takšne kontaminacije zaradi stika z, na primer, stroji, vozili in embalažnimi materiali, ter zagotavlja znanstveno svetovanje odgovornim za obvladovanje tveganj v zvezi z ukrepi, s katerimi je mogoče omejiti takšna tveganja.

Priprava in proizvodnja hrane

■ V Evropi je živilski sektor urejen tako, da varuje potrošnike pred potencialnimi tveganji, povezanimi s hrano in krmo, hkrati pa podjetjem dopušča manevrski prostor za inovacije. Agencija ocenjuje varnost reguliranih živilskih sestavin, kot so aditivi, arome, encimi in hranilne snovi, da bi pomagala odgovornim za obvladovanje tveganj pri izdajanju dovoljenj za njihovo uporabo v živilih. Presojala je na primer na tisoče arom, ki se uporabljajo v živilih, do leta 2020 pa načrtuje dokončanje vnovične ocene vseh živilskih aditivov, za katere so bila v EU pred letom 2009 izdana

dovoljenja. Agencija pomaga z znanstvenim svetovanjem pri odločitvah v zvezi z varnostjo in dovoljeno uporabo teh sestavin, ki jih sprejemajo odgovorni za obvladovanje tveganj; nekatere arome in aditivi so bili kot posledica njenega delovanja umaknjeni s trga EU. Ugotavlja tudi varnost postopkov pri

proizvodnji hrane (na primer recikliranje plastike, ki se uporablja za pakiranje živil) in predelovalnih pripomočkov, ki jih uporablja živilskopredelovalna industrija.

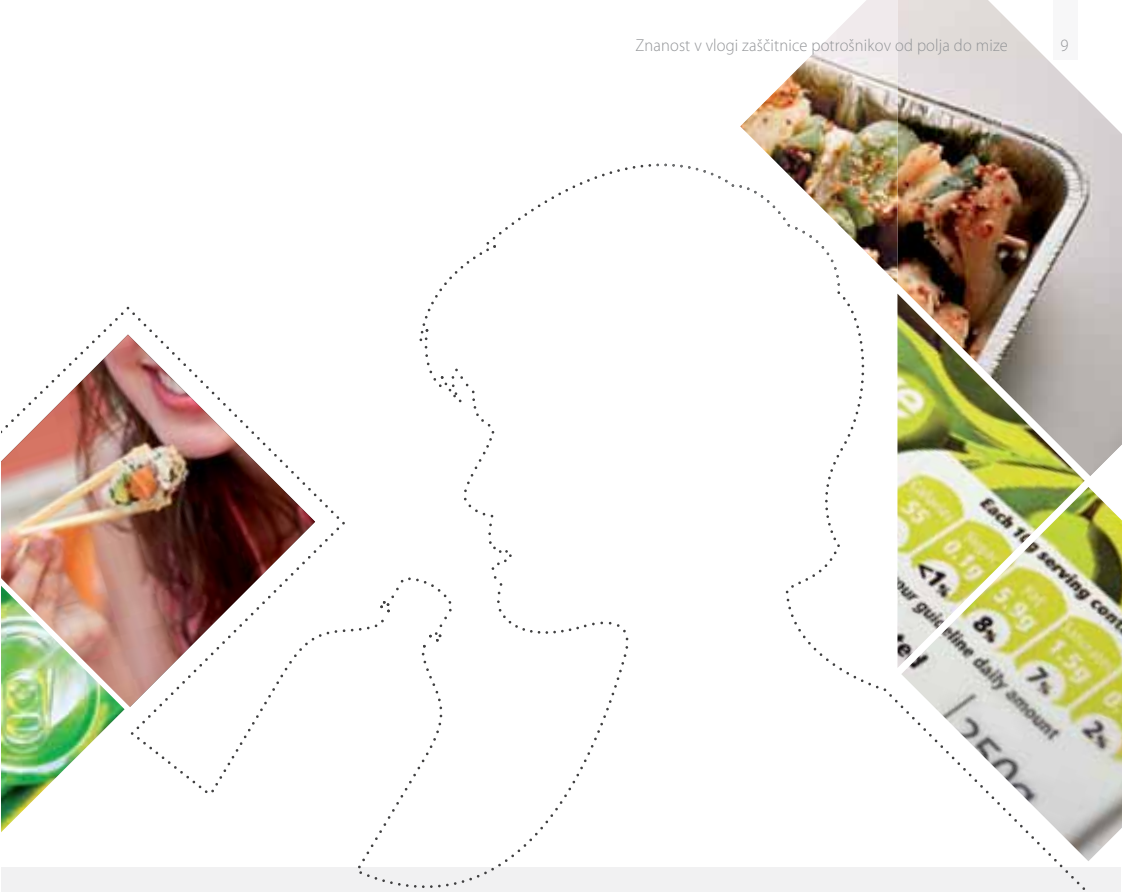
Inovacije v živilskem sektorju

■ Današnji potrošniki so v primerjavi z generacijo tik pred njimi precej bolj zahtevni glede izbire, kakovosti, cene, hranilne vrednosti in dostopnosti hrane. Živilski sektor se je na te potrebe glede izdelkov in informacij odzval z inovacijami, novimi sestavinami, tehnologijami, živilskimi proizvodi in s tem povezanim obveščanjem. Agencija kot evropski nadzorni organ za varnost hrane skupaj s partnerji na evropski in nacionalni ravni neposredno sodeluje pri znanstvenem ocenjevanju inovacij, in sicer z ozirom na njihovo varnost in, v nekaterih primerih, učinkovitost.

Agencija je morala na primer na področju biotehnologije v skladu z zakonodajo EU razviti

pristop, ki temelji na primerjalni oceni tveganja, da bi lahko obravnavala morebitni vpliv gensko spremenjenih poljščin ali živali, s katero je mogoče ugotoviti njihove učinke v primerjavi z učinki njihovih tradicionalnih gensko nespremenjenih različic. Agencija je znanstveno svetovala tudi v zvezi s kloniranjem in novimi živali ter sedaj upošteva nanotehnologijo pri ocenah tveganja več izdelkov iz živilske proizvodnje, zlasti aditivov in živilske embalaže.

Trditve o hranilni vrednosti ali koristih živil za zdravje so lahko informacije, ki potrošnikom pomagajo, da se odločijo za zdravo prehrano. Agencija preverja znanstveno utemeljenost teh trditev in s tem pomaga zagotavljati, da niso zavajajoče. Do konca leta 2012 je ocenila več kot 3 000 zdravstvenih trditev.

Poraba živil

■ Velik napredek, dosežen na področju zbiranja podatkov o tendencah in navadah pri porabi živil je temelj za celotno delo agencije. Agencija stalno povečuje podporo zbiranju podatkov in drugemu znanstvenemu sodelovanju z državami članicami – tako je leta 2012 tem dejavnostim namenila več kot devet milijonov evrov. Ta napredek nam pomaga bolje razumeti, kaj jemo, in potrjuje delo agencije na področju varnosti hrane in svetovanja o prehranjevanju, hrani in zdravju.

Agencija z znanstvenim delom prispeva tudi k opredelitvi odločitev o smernicah za prehranjevanje; pri referenčnih vrednostih za vnos hranil in energije upošteva najnovejše raziskave in pomaga državnim organom v državah članicah vzpostaviti prehranska

priporočila in zagotoviti praktične nasvete za prehranjevanje.

V zadnjih desetletjih so se razmnožili najrazličnejši materiali in izdelki, ki se uporabljajo za pakiranje hrane, embalažo, posodo in potrebščine. Agencija ocenjuje potencialna tveganja, povezana z uporabo plastike, papirja, takoimenovanih „aktivnih in inteligentnih snovi“, barv in smol, ki se uporabljajo za materiale, namenjene za stik z živilo, vključno z recikriranimi materiali, preden jih je dovoljeno uporabljati v EU.

Kako deluje agencija EFSA

Agencijo upravlja neodvisni upravni odbor, katerega člani so imenovani, da delujejo v javnem interesu, in ne zastopajo nobene vlade, organizacije ali sektorja. Petnajstčlanski upravni odbor sprejema proračun agencije in potrjuje letni delovni program. Izvršni direktor agencije je njen pravni zastopnik. Odgovoren je za vse operative zadeve, kadrovska vprašanja in sestavo letnega delovnega programa ob posvetovanju z Evropsko komisijo, Evropskim parlamentom in državami članicami EU.

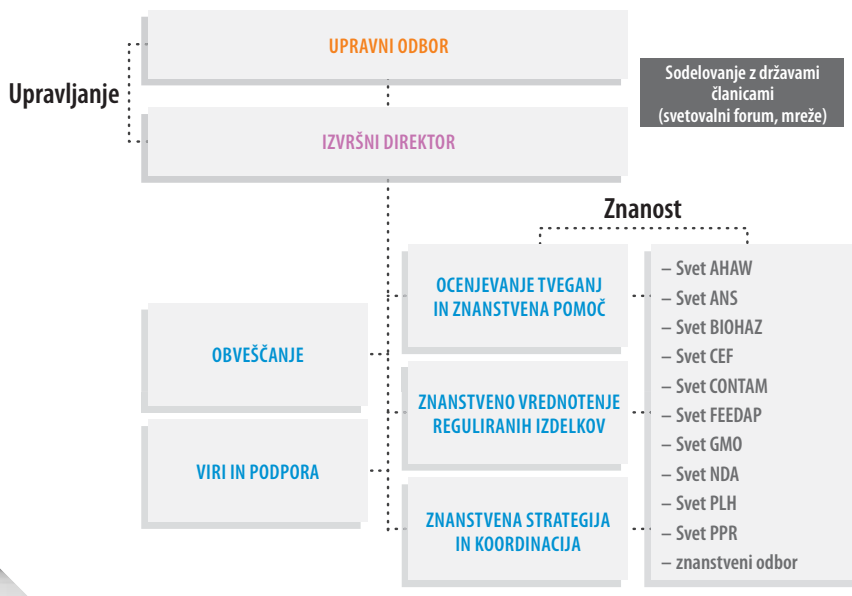
Znanstveno delo agencije vodijo znanstveni odbor in deset znanstvenih svetov, katerih člani so vodilni znanstveniki s posameznih področij. Kadar je potrebno bolj specializirano znanje, sodelujejo v delovnih skupinah dodatni strokovnjaki. Znanstveni odbor svetuje glede medsektorskih vprašanj, sveti pa izvajajo ocenjevanje tveganj in dajejo strokovna navodila na naslednjih posebnih področjih:

- **aditivi in izdelki ali snovi, ki se uporabljajo v živalski krmi;**
- **zdravje in zaščita živali;**

- **biološke nevarnosti, vključno s tveganji, povezanimi z BSE/TSE;**
- **onesnaževala v prehranski verigi;**
- **dietetični izdelki, prehranjevanje in alergije;**
- **živilski aditivi in viri hranil, dodani hrani;**
- **materiali, namenjeni za stik z živili, encimi, arome in predelovalni pripomočki;**
- **gensko spremenjeni organizmi;**
- **zdravje rastlin;**
- **fitofarmacevtska sredstva in njihovi ostanki.**

Znanstveno svetovanje strokovnjakov agencije je rezultat skupnega posvetovanja in odločitev, v katere so vsi člani vključeni enakovredno. Poleg tega uporablja agencija za zaščito neodvisnosti svojega znanstvenega dela stroge notranje mehanizme in delovne postopke, vključno s tem, da zahteva izjave o interesih.

Visoko usposobljeno znanstveno osebje treh znanstvenih direktorátov agencije prispeva svojo podporo in pomoč tem skupinam in tudi samo izvaja ocenjevanja na nekaterih

področjih, kot je na primer vzajemno preučevanje aktivnih snovi, ki se uporabljajo v pesticidih. Osebe agencije ima v sodelovanju z nacionalnimi partnerji tudi poglavito vlogo pri usklajevanju in širjenju obsega zbiranja in nadzorovanja podatkov – na primer o porabi živil, zoonozah, pesticidih, onesnaževalih –, s čimer se izboljšuje kakovost ocen tveganja agencije.

Ker njeno delo usmerja njena znanstvena strategija, ostaja agencija v stiku z mednarodnimi znanstvenimi dosežki, vključno z novimi metodologijami in dognanji na področju ocenjevanja tveganj, in sicer po zaslugi znanja njenih strokovnjakov in stikov, ki jih vzdržuje z znanstvenimi mrežami in agencijami za varnost hrane po svetu.

Agencija si z obveščanjem o tveganju prizadeva ozaveščati in dodatno pojasniti posledice svojih znanstvenih ocen. Kot je opredeljeno v njeni strategiji obveščanja, to izvaja tako, da analizira, kako javnost razume tveganja, povezana s hrano, ter pojasnjuje tveganja, povezana s prehransko verigo, in jih umesti v kontekst. Sodelovanje s ključnimi akterji, med njimi nacionalnimi organi, zainteresiranimi stranmi in mediji, pomaga pri prenašanju sporočil različnim javnostim. Agencija si med drugim prizadeva za skladnost sporočil, tako da usklajuje obveščanje z drugimi organi za ocenjevanje tveganj in odgovornimi za obvladovanje tveganj, kot so Evropska komisija in države članice EU.

